

Osnutek uredbe o banovini Sloveniji iz leta 1939

GAŠPER ŠMID

V Ljubljani je Slovenska akademija znanosti in umetnosti v sodelovanju s Slovensko matico, Filozofsko fakulteto in Inštitutom za novejšo zgodovino od 9. do 11. novembra pripravila znanstveni posvet na temo Slovinci in država. Uvodni referat z naslovom Pravica in moč v porajanju slovenske državnosti je imel akademik dr. Janko Pleterški. Ta referat je že objavljen,¹ medtem ko bodo ostali referati in koreferati zbrani in objavljeni v samostojnem zborniku predvidoma v marcu ali aprilu 1995. Posvet je bil razdeljen na pet segmentov in kot tretji segment je bilo podano obdobje prve Jugoslavije od 1918-1941. Posveta se nisem udeležil, vendar kot mi je znano, udeleženci posveta niso obravnavali problematike t.i. banovine Slovenije.

V Arhivu Republike Slovenije v Ljubljani je pod signaturo AS 133 vpisan fond Okrajnega glavarstva Ljubljana okolica (1849-1945),² kjer je tudi fascikel 235, ki bi ga lahko imenovali tudi konvolut, saj so v njem zbrane skoraj vse zadeve, ki so se dogajale v zvezi s t.i. banovino Slovenije. Kljub temu, da banovina Slovenija ni nikoli obstajala, sem ta izraz uporabil med drugim tudi zato, ker je, vsaj meni neznan, arhivar opremil fascikel s ploščico banovina Slovenija. Ohranjeni so posamezni osnutki uredb, ki so nastali po hrvaških predlogih.

Dne 26. avgusta 1939 je prišlo do sporazuma med Dragišo Cvetkovićem kot predsednikom in dr. Vladimirjem Mačkom kot podpredsednikom vlade skupaj s člani SLS, JMO, KDK in samostojnimi demokrati. Že 27. avgusta je bil objavljen sporazum s Hrvati.³ Po tem sporazumu je nastala velika banovina Hrvaška.⁴

V njeno pristojnost so prišle naslednje državne zadeve: kmetijstvo, trgovina in industrija, gozdovi in rudniki, gradnje, socialna politika, narodno zdravje, telesna vzgoja, pravosodje, prosveta in notranje zadeve. Za vse te zadeve sta bila zakonodajna oblast kralj in hrvaški sabor, ki naj bi ga volili, izvršilna oblast pa prek kralja ban. Bana, ki naj bi bil odgovoren kralju in saboru, bi imenoval in odstavljajl kralj. Z ukazom kraljevih namestnikov je bila že 26. avgusta raz-

puščena narodna skupščina. Za bana Hrvaške je bil imenovan dr. Ivan Šubašić.⁵

Razveljavljeni so bili zakoni o volitvah, tisku, zborovanjih in združevanjih ter drugi politični zakoni. Izšla je Uredba o ustanovitvi banovine Hrvaške hkrati z Uredbo o prenosu predpisov, ki veljajo za banovino Hrvaško na druge dele države.⁶

Dne 10. septembra so na seji banovinskega odbora JRZ sklepali o vsem, kar naj bi bilo potrebno za prenos državnih kompetenc tudi na Dravsko banovino in 14. septembra je bila za to postavljena posebna komisija. Dne 18. septembra je - do zasedanja nove narodne skupščine - dobila vlada vso zakonodajno oblast.⁷

Slovenski osnutki uredb so v glavnem nedatirani, vendar ker so ponekod ohranjeni še spremni dopisi ali je kakšen osnutek celo datiran, lahko ugotovimo, da je to gradivo nastajalo od septembra 1939 dalje. To je razvidno tudi iz dopisa bana Natlačena načelniku II. oddelka z dne 26. januarja 1940, kjer obvešča, da so že pripravljeni načrti uredb o ustanovitvi banovine Slovenije, o ustroju banskega oblastva, o ustroju banovinskega zbora, volilnem redu za banovinski zbor, poslovnem redu banovinskega zbora, upravnem sodišču, banovinskem proračunu, računovodstvu in računskem sodišču in o banovinskem odvetništvu.⁸ Isti dopis nato citira Službene novine, kjer so do takrat za banovino Hrvaško že izšle uredbe o prenosu pristojnosti ministrstev pravosodja, gradbeništva, kmetijstva, socialne politike in zdravstva, prosvete, gozdarstva in rudarstva ter trgovine in industrije. Ban nadalje še svetuje, da naj načrt uredb o prenosu poslov na banovino Slovenijo, ki se tičejo konkretnega odseka, izdelajo točno po hrvaškem vzorcu, t.j. z istim obsegom kompetenc, vendar samo s smiselnimi spremembami. Načrti naj bodo - kolikor je to mogoče - enaki s hrvaškimi, vendar če bi slovenske razmere zahtevale besedila, ki ga v hrvaškem vzorcu ni, ali kjer bi bilo iz nujnih razlogov potrebno, da se od hrvaškega besedila odstopi; naj se v sodelovanju s predstavniki sodstva, rudarskega glavarstva, veterinarskega in hudourniškega odseka itd. izdelajo v II. oddelku.

¹ Janko Pleterški, *Pravica in moč - Slovinci in država*, Razgledi, št. 21, Ljubljana, 11. november 1994, str. 14-16.

² Arhivski fondovi in zbirke u SFRJ, SR Slovenija, Beograd 1984, str. 40.

³ Zgodovina Slovencev, Ljubljana 1979, str. 678.

⁴ Službene novine kraljevine Jugoslavije z dne 26. avgusta 1939, št. 194A/LXVIII/509, str. 1197-1199 oziroma Službeni list kraljevske banske uprave Dravske banovine z dne 2. septembra 1939, št. 70, str. 606-608.

⁵ Metod Mikuž, *Oris zgodovine Slovencev v stari Jugoslaviji*, Ljubljana 1965, str. 511.

⁶ Ciril Žebot, *Nemiljiva Slovenija*, Ljubljana 1990, str. 138-141, kjer je tudi citirana zlasti izseljeniška literatura.

⁷ Metod Mikuž, l. c. str. 512.

⁸ Pov. S. št. 33/1; Načrti uredb o prenosu poslov od posameznih ministrstev na banovino Slovenijo - priprave.

Iz Uredbe o banovini Sloveniji, sem izbral I. in II. del, saj je že v prvih dveh delih razvidna njena ustanovitev, njene pristojnosti in njen odnos do državnih organov. Tretji del v 8 členih razlaga še organizacijo oblasti v banovini Sloveniji, medtem ko IV. del v dveh členih govori o ustavnem sodišču in njegovem nadzoru. Sledi še V. sklop, ki v dveh členih poda zaključne določbe.

Sedaj pa še dobesedni prepis prvih dveh poglavij Uredbe o banovini Sloveniji:

V imenu Njegovega Veličanstva
P e t r a II

po milosti božji in narodni volji kralja
Jugoslavije Kraljevski namestniki

predpisujejo na predlog ministrskega sveta in na podlagi pooblastila v čl. I uredbe o razširitvi uredbe o banovini Hrvatski na ostale banovine z dne 26. avgusta 1939

n r e d b o

o banovini Sloveniji.

I.

Ustanovitev banovine Slovenije.

Člen 1.

Dravska banovina dobi ime banovina Slovenija. Sedež banovine Slovenije je v Ljubljani.

II.

Prenos pristojnosti na banovino Slovenijo.

Člen 2.

- 1/ V pristojnost banovine Slovenije se prenašajo posli kmetijstva, trgovine, industrije, gozdov, rudnikov, gradb, socialne politike in ljudskega zdravja, telesne vzgoje, pravosodja, prosvete in notranje uprave. Banovina Slovenija ostane pristojna za vse posle, ki spadajo po sedaj veljavnih predpisih v pristojnost banovin.
- 2/ Vsi ostali posli ostanejo v pristojnosti organov državnih oblasti na vsem ozemlju države.
- 3/ Prav tako ostanejo v pristojnosti državnih oblasti tudi posli, ki so posebno pomembni za obče koristi države, kakršni so:
 - 1./ skrb za državno varnost, pobijanje protidržavne in razdiralne propagande, izvrševanje policijske poročevalne službe in zavarovanje javnega reda in miru;

2./ državljanstvo; za podeljevanje državljanstva je pristojna banovina, razen za izjemno podeljevanje državljanstva in za odvzemanje državljanstva;

3./ rudarska zakonodaja in državna rudarska podjetja. Pri podeljevanju rudarskih koncesij, ki zadevajo narodno obrambo, postopa banovina sporazumno z vojaško upravo. Če bi se ne sporazumeli, odloči ministrski svet;

4./ gradnja in vzdrževanje državnih prometnih sredstev in ostalih državnih objektov;

5./ verske zadeve;

6./ mednarodni pravni promet; pravna pomoč v nepravdnih stvareh se opravlja neposredno po sodiščih;

7./ zunanja trgovina in trgovina med banovino in ostalimi deli države (enotnost carinskega in trgovinskega območja);

8./ zakonodaja o merah in utežih, o zaščiti industrijske svojine, o poslih privatnega zavarovanja in o zavarovalnih družbah;

9./ menično pravo, čekovno pravo, trgovinsko pravo, stečajno pravo, obligacijsko pravo, pomorsko pravo, avtorsko pravo;

10./ predpisovanje kazni za kršitev predpisov v predmetih iz pristojnosti države;

11./ določanje osnovnih načel prosvetne politike kakor tudi osnovnih načel o krajevnih samoupravah z zakonom;

12./ obča načela delavskega prava in zavarovanja kakor tudi obča načela vodnega prava.

4/ Radi zavarovanja narodne obrambe se zagotovi vojaški upravi potreben vpliv v stvareh proizvodnje in prometa.

5/ Ministrski svet more tudi druge posle prenesti od državnih oblastev in ustanov v pristojnost banovine Slovenije.

Člen 3.

- 1/ Da bo mogla banovina Slovenija uspešno opravljati posle svoje pristojnosti, se ji mora zagotoviti potrebna finančna samostojnost. Le-ta je v samostojnem pobiranju določenih dohodkov in uporabi izdatkov, določenih v banovinskem proračunu.
- 2/ Kateri viri, katere oblike in katere vrste dohodkov naj pridejo v pristojnost banovine Slovenije, se določi s posebno uredbo.
- 3/ Prav tako se bo s posebnimi uredbami rešilo tudi vprašanje pripadnosti in razdelitve državnih fondov, imovine in dolgov.
- 4/ Ob prenosu poslov iz pristojnosti države v pristojnost banovine se bodo prenesli v pristojnost banovine tudi odgovarjajoči krediti, določeni v državnem proračunu za l. 1939/40.
- 5/ Kolikor v državnem proračunu za l. 1939/40 določeni krediti banovini Sloveniji ne bi zadostovali, se bodo odobrili naknadni krediti.